

тегишлидир. Таъкидлаш жоизки, арузга доир манбаларда байтлар тақтиъи Замахшарийнинг «Al-qistās» асаричалик батафсил баён этилмаган.

Хулоса

1. Замахшарий ўзининг арузга доир асарида 8 та аслий рукнлардаги ўзгаришларни аруз анъанасига кўра «Зихоф»ларга ажратмасдан, ҳар бир асл рукндан ҳосил бўлувчи тармоқ рукнларни таҳлил қилади. Ҳосил бўлган тармоқ рукнлар сони 71 тани ташкил қилади. Рисолада аруз баҳрлари шу саккиз (аслий) рукннинг таркиб топишига кўра баҳрлар тўрт гуруҳга тақсимланган. Аруз асосларининг бундай ўзига хос усулларда таснифланиши «Al-qistās»да илк бор қўлланилган бундай усуллар шеър вазнини аниқ ва осон аниқлашга хизмат қилади.

2. Насафий «Muxtaşar fi al-‘arūd» рисоласида асл рукнларда содир бўлувчи ўзгаришларни араб арузи анъанасига кўра «зихоф»лар деб таърифлайди. Зихофлар орасида муҳим ўрин эгалловчи ҳарм ҳодисаси ҳамда манбаларда жуда кам учровчи хазм зихофи батафсил ёритилган, шеър мисоллар билан асосланган.

Аруз илмига оид асарларни тадқиқ қилиш жараёнида аруз баҳрларини тасниф қилишнинг уч усули мавжудлиги кузатилди. Биринчиси, Халил ибн Аҳмад тузган тизим бўйича бешта аруз доиралари таркибида таснифлаш бўлиб, бу усулни кўплаб арузшунослар қўллаган. Рукнларнинг миқдорига қараб таснифлаш усулини Юсуф Саккокийнинг «Miftāh al-‘ulūm» асарида кўриш мумкин. Баҳрларни рукнлар таркиби жиҳатидан гуруҳларга ажратган ҳолда таснифлаш усулини биринчи бор Замахшарий «Al-qistās» асарида қўллайди. Унда саккиз (аслий) рукннинг таркиб топишига кўра, баҳрлар тўрт гуруҳга тақсимланади.

ЧИННАППА БҲАРАТИНИНГ ТАМИЛ РОМАНЧИЛИГИГА ҚЎШГАН ҲИССАСИ

МУРТАЗАХОДЖАЕВА МАКТУБА

катта ўқитувчи, ТДШУ

Аннотация. *Замонавий тамил адабиёти ўзининг серқирра ижодкорлари билан ажралиб туради. Ҳиндистон халқлари адабиётига хорижий адабиётнинг таъсири бўлгани каби тамил адабиётига ҳам ҳикоя, эссе, роман каби насрий жанрлар кириб келди. Европа ва Россия ижодкорларининг ижод намуналари тамил тилига таржима қилинди ва реализм руҳида янги асарлар яратилди. Россия ижодкорларининг асарларидан илҳомланган тамил ёзувчиси Чиннаппа Бҳаратининг тамил реалистик адиблар қаторида ўз ўрни бор. Мақолада Чиннаппа Бҳарати ҳаёти ва ижоди, унинг романларининг гоёвий мазмуни, шунингдек, адибнинг тамил романчилигига қўшган ҳиссаси хусусида сўз боради.*

Мақоланинг кириш қисмида тамил тили ва адабиётининг ривожланиши босқичлари ҳақида мухтасар фикр билдирилса, асосий қисмида Чиннаппа Бҳаратининг ҳаёти ва ижоди йўли, романлари, Чиннаппа Бҳарати ижодининг ўрганилганлик даражасига муфассал тўхталиб ўтилади. Изланишлар шуни кўрсатдики, Чиннаппа Бҳарати нафақат ижодкор, балки жамиятнинг ижтимоий-сиёсий жараёнларида фаол иштирок этувчи шахс ҳамдир. Чиннаппа Бҳарати ўз ижодини назмдан бошлаган бўлса-да, ҳикоя, эссе, мақола, роман каби насрий жанрда ҳам муваффақиятли ижод қила олган серқирра адибдир.

Шунингдек, мақолада Яшпал ва Чиннаппа Бҳарати ижоди ҳам қиёсланган. Натижада улар ижодининг муштарак ва тафовут жиҳатлари ҳам ўрганилган. Қиёсий таҳлил натижаларига кўра

иккала адибнинг ижодида жуда кўп ўхшаш фикрлар, иқтидор ва яратувчанликка интилиш гоялари мавжуд эканлиги аниқланган ҳамда улар халқпарвар, адолат учун курашчи адиб бўлганликлари таъкидланган. Чиннаппа Бхарати ўз замондошлари орасида бадиий ижодда ўз услубига эга бўлган ёзувчи сифатида ажралиб туриши ҳам қайд этилган ва бунга асосий сабаб унинг асарларининг сюжетлари реал воқеликка асосланганлигидандир, деб топилган.

Таянч сўз ва иборалар: тамил тили ва адабиёти, замонавий давр, романчилик, илк романлар, насрнинг шаклланиши, реализм, Чиннаппа Бхарати ижоди, романларнинг гоявий мазмуни, адиб услуби.

Аннотация. Современная тамильская литература отличается многогранностью своих создателей. Также как на литературу народов Индии оказало влияние зарубежная литература, в тамильскую литературу были введены такие прозаические жанры, как рассказ, очерк, роман. Образцы творчества европейских и русских писателей были переведены на тамильский язык и начали создаваться новые произведения в духе реализма. Вдохновленный произведениями русских творцов, тамильский писатель Чиннаппа Бхарати занимает свое место среди тамильских реалистов. В статье говорится о жизни и творчестве Чиннаппы Бхарати, идейном содержании его романов, а также о вкладе писателя в тамильскую романистику.

Во вступительной части статьи дается краткий обзор этапов развития тамильского языка и литературы, а в основной же части подробно рассказывается о жизни и творческом пути Чиннаппа Бхарати, его романах, уровне изученности творчества Чиннаппа Бхарати. Исследования показали, что Чиннаппа Бхарати является не только творческим деятелем, но и человеком, активно участвующим в общественно-политических процессах общества. Хотя Чиннаппа Бхарати начал свою карьеру с поэзии, он – многогранный писатель, который может успешно выступать в таких прозаических жанрах, как рассказ, эссе, статья, роман.

В статье также сравнивались произведения Яшпала и Чиннаппы Бхарати. В результате были также изучены аспекты общности и различия их творчества. В результате сравнительного анализа установлено, что творчество обоих писателей объединяет схожесть мыслей, присутствие идей, призывающих стремиться к творческому началу, а также выявлено, что они являются писателями, любящими свой народ, борющимися за справедливость. Отмечается также, что Чиннаппа Бхарати выделяется среди своих современников как писатель, имеющий свой собственный стиль в художественном творчестве, и главная причина этого заключается в том, что сюжет его произведений основан на реальной действительности.

Опорные слова и выражения: тамильский язык и литература, современная эпоха, романистика, первые романы, формирование поэзии, реализм, творчество Чиннаппа Бхарати, идейное содержание романов, стиль писателя.

Abstract. Modern Tamil literature is distinguished by the versatility of its creators. Just as the literature of the peoples of India was influenced by foreign literature, such prose genres as short story, essay, and novel were introduced into Tamil literature. Samples of the work of European and Russian writers had been translated into Tamil and new works in the spirit of realism began to be created. Inspired by the works of Russian artists, the Tamil writer Chinnappa Bharati takes his place among Tamil realists. The article deals with the life and works of Chinnappa Bharati, the ideological content of his novels, as well as the writer's contribution to Tamil novelistic.

In the introductory part of the article, a brief overview of the stages of development of the Tamil language and literature is given, and in the main part, the life and creative path of Chinnappa Bharati, his novels, and the level of knowledge of Chinnappa Bharati's work are described in detail. Studies have shown that Chinnappa Bharati is not only a creative figure, but also a person who is actively involved in the socio-political processes of society. Although Chinnappa Bharati started his career with poetry, he is a multi-faceted writer who can successfully perform in such prose genres as short story, essay, article, novel.

The article also compared the works of Yashpal and Chinnappa Bharati. As a result, aspects of the commonality and differences of their creativity were also studied. As a result of the comparative analysis, it

is established that the work of both writers combines the similarity of thoughts, the presence of ideas that call for striving for creativity, and it is also revealed that they are writers who love their people and fight for justice. It is also noted that Chinnappa Bharati stands out among his contemporaries as a writer who has his own style in artistic creation, and the main reason for this is that the plot of his works is based on reality.

Keywords and expressions: Tamil language and literature, modern era, novelistic, first novels, the formation of poetry, realism, the work of Chinnappa Bharati, the ideological content of novels, the style of the writer.

Кириш. Ҳиндистон кўптиллик мамлакатдир. Тамил тили – Ҳиндистоннинг жанубий штатларидан бири бўлган Тамилнаду штатининг тили бўлиб, бу тил дравид тиллар оиласига мансубдир. Ҳиндистон Конституциясига киритилган ўн тўртта расмий тиллардан бири бўлиб, Тамилнаду штатининг расмий тили ва Сингапурдаги тўрт расмий тиллардан бири ҳисобланади. Тамил тили санскрит тили билан бир қаторда қадимий тил сифатида тилшунослар томонидан эътироф этилган.

Тамил адабиёти қадимийликда санскрит адабиётига тенглаштирилади. Ҳиндистоннинг бошқа халқлари адабиёти қатори тамил адабиёти ҳам ривожланишнинг бир қанча босқичларини босиб ўтган. Рус олимларининг фикрига кўра унинг ривожланиш босқичларини шартли равишда қуйидагича тақсимлаш мумкин:¹

1. Сангам адабиёти – эрамиздан аввалги III асргача
2. Буддизм ва жайнизм даври–III-VIII
3. Бҳакти даври–VI-IX
4. Адабий ўсиш даври–IX-XIV
5. Ўрта давр –XIV-XIX охирилари гача
6. Замонавий давр –XIX охиридан ҳозирги пайтгача.

Ҳар бир давр ўзининг дурдона асарлари билан тамил адабиёти тарихида из қолдирган. Илк асарлар, ҳаттоки дидактик ва грамматикага оид асарлар, санскрит адабиётига ўхшаб назмда битилган. Тамил адабиётининг ривожланиш босқичларининг ҳар бири каттагина адабий меросга эга бўлиб, алоҳида илмий тадқиққа лойиқдир.

Мақсад ва вазифалар: Мавзу доирасида замонавий даврга, яъни XIX аср охиридан ижод йўлини бошлаб бугунги кунда ҳам давом эттириб келаётган тамил адиби Чиннаппа Бҳаратининг ижодий мероси хусусан, романларига тўхталиб ўтиш асосий мақсаддир. Мазкур мақолада тамил тили тили ва адабиётига бир назар ташлаган ҳолда Чиннаппа Бҳаратининг замонавий тамил адабиёти ривожиди тутган ўрни, романларининг ғоявий мазмуни кабилар очиб берилади. Тадқиқот объекти сифатида Чиннаппа Бҳаратининг романлари танлаб олинган.

Усуллар: мақолани ёзишда назарий-методологик таҳлил этиш усулидан фойдаланилди.

Натижа ва мулоҳазалар: Маълумки, тамил адабиётининг шаклланиши ҳам санскрит адабиёти каби назмдан бошланган. Насрчилик эса XVIII-XIX асрларда вужудга кела бошлаган ва айни кунда у ўзининг тараққиёт чўққисида, дейиш мумкин. Ҳиндистон халқлари адабиётига Европа ва Россия адабиётининг таъсири сезиларли даражада бўлди. Европа ва Россия шоир ва ёзувчиларининг асарларидан илҳомланган ҳинд ижодкорлари ҳам замонавий урфга айланган реалистик руҳда ижод қилиш, «реалистик услуб», «реализмнинг бадиий услублари ва тасвирий воситалари» каби тушунчалар Ҳиндистоннинг барча адабиётларида бўлгани каби тамил адабиётида ҳам шиддат билан қулоч ёйди. Тамил китобхонлари хорижий

¹ И.Смирнова “Краткий очерк развития тамильской литературы (до конца XIX в.)” в сб.: Литературы Индии, М., 1958; Л.В.Бычихина, А.М.Дубянский “Тамильская литература”, М., 1987

адабиёт билан таржима асарлар орқали таниша бошлади. Янги, замонавий адабий тенденциялар асосида насрий асарлар яратилди.

Замонавий наср намуналари бўлмиш – роман, хикоя, очерклар XIX асрнинг охирида пайдо бўлди. Тамил адабиётида роман жанрининг вужудга келиши XIX аср охири ва XX аср бошларига тўғри келади. Тамил адабиётида реализм йўналишида таниқли адиблардан Аримуту Наварала (1823-1879), С.Ведаянагам Пиллаи (1826-1889), Аммейappa Мадавия (1874-1926), Б.Р.Раджам Айяр (1872-1898), Кальки (1899-1954), Акхилан (1922-1988), Пудумейпиттан (Вирутгачалам, 1906-1948) ларнинг ижоди катта ўрни тутати. Тамил насрчилигида жамият ижтимоий-маданий ҳаёти билан боғлиқ муаммолар, маърифатпарварлик ғоялари ҳамда аёллар масаласи етакчи мавзулар ҳисобланади. XX аср тамил романчилигида Чиннаппа Бҳаратининг ўрни алоҳида аҳамият касб этади.

Чиннаппа Бҳарати 1935 йил Намаккал шаҳрида ўртаҳол деҳқон оиласида таваллуд топган. 1957 йили Москвада ўтказилган Халқаро ёшлар фестивалида Ҳиндистон вакили сифатида иштирок этган. Чиннаппа Бҳарати 1955 йилда Индонезиянинг Бандунг шаҳрида ўтказилган Осиё-Африка тинчлик конференциясида тамилнадулик талаба сифатида қатнашган. Ўқишни тугатгач сиёсат билан шуғуллана бошлади. 1960 йилда Чиннаппа Бҳарати Ҳиндистон деҳқонлари уюшмасининг, Тамилнаду штатидаги ижтимоий-сиёсий жараёнларда, хусусан, “Жадҳа” ҳаракатида фаол иштирок этади. Чиннаппа Бҳарати сиёсий курашчи, реалистик ёзувчи бўлиш билан бир қаторда бир неча йил тамил тилида нашр этилувчи “Чем-малер”(“Қизил гул”) ва инглиз тилида нашр этилувчи “Indian literature and aesthetics” журналларнинг бош муҳаррири бўлиб ишлади.

Чиннаппа Бҳарати сиёсий жараёнларда олган тажрибаларини ўз асарларида моҳирона тасвирлаб берган. Адиб ўз ижодини назмдан бошлаган. Унинг иккита шеърий тўплами бир йилда, яъни 1954 йилда чоп этилди ва худди шу йили илк хикоялар тўплами ҳам нашр этилди. Ёзувчининг илк романи “Чанқов” (“Даҳм”) 1976 йилда нашр этилган ва айни шу роман унга машҳурлик келтирган. 1985 йилда “Иттифок” (“Сангам”), 1991 йилда “Шакар” (“Саркара”), 2005 йилда “Павлайи” ва 2006 йилда “Кончилар” (“Сурангам”) каби романлари чоп этилган. “Иттифок” романи учун 1985 йилда Давлат мукофотига сазовор бўлган, “Чанқов” романи энг яхши ўнталик романлар сарасига киритилган. Тамилнадунинг Намаккал шаҳрида ҳар йили Чиннаппа Бҳарати номидаги мукофот адабиёт, маданият ва журналистика соҳасида катта ютуқларга эришган илмий тадқиқотчилар, адиблар, ижодкорлар ва журналистларга тақдим этилади.

Чиннаппа Бҳаратининг романлари бенгал, маратҳий, малаялам, гужаратий, телугу, каннара, инглиз ва француз тилларига, шу жумладан, ўзбек тилига ҳам таржима қилинган. Унинг “Павлайи” романи 2015 йилда “Жаҳон адабиёти” журналича илк бор ўзбек тилида нашр қилинди.¹

Чиннаппа Бҳарати ўз асарлари учун бир неча бор давлат мукофоти совриндори бўлган, лекин рус ҳиндшунослигида ҳам, ўзбек ҳиндшунослигида ҳам Чиннаппа Бҳаратининг ижоди, хусусан, унинг романлари махсус тадқиқот иши сифатида ўрганилмаган.

Ҳиндистонда нашр қилинган 10 томлик тамил адабиёти энциклопедиясида² Чиннаппа Бҳарати хусусида гап кетганда унинг реалист ёзувчилардан эканлиги, “Чанқов” ва “Кончилар” романи хусусидаги қисқа маълумот билан чекланилган. Бундан ташқари инглиз

¹ “Жаҳон адабиёти”, 2015 йил, 1-2 сонлари

² Encyclopedia of Tamil literature. Vol. 1, Madras, India, 1990 y.

ва ҳиндий тилларидаги айрим манбаларга¹ мурожаат қилинганда Чиннаппа Бҳарати ижоди ва фаолиятига оид илмий тадқиқот иши топилмади. Чиннаппа Бҳарати ижодига бағишланган бир қатор семинар материаллари, тўпламлар ўрганиб чиқилди. Охирги йилларда эса унинг ижодига бағишланган турли илмий анжуманлар ўтказилмоқда. Шу пайтгача илмий анжуман материаллари² ва унинг асарларига оид танқидий мақолалар тўплами³ нашр этилган. Уларда йирик адабиётшунос олимлар, ёзувчилар ва танқидчиларнинг мақолалари жамланган.

Чиннаппа Бҳаратининг фалсафий қарашлари магистрлик иши⁴ ва докторлик ишлари⁵ мавзуси сифатида ўрганилган. Карнатакалик фал.ф.д., профессор С.С.Нанжунданан ўзининг “Чиннаппа Бҳарати ва Нгуи Ва Тҳионго”⁶ номли тадқиқотида иккала адибнинг фалсафий қарашларини солиштириб ўрганади.

Рус шарқшунослигида Л. В. Бычихина, А.М. Дубянскийларнинг «Тамильская литература»⁷ китобида Чиннаппа Бҳаратининг номи реалист ёзувчилар қаторида санаб ўтилган. Л. В. Бычихинанинг «Современный реалистический роман Тамилнаду (Южная Индия): усиление социального звучания»⁸ номли мақоласида ҳам Чиннаппа Бҳарати реалист ёзувчи сифатида тилга олиниб, унинг “Даҳм” (“Чанқов”) романи ҳақида қисқача сўз юритилади. Шунингдек, бир қаторда рус ҳиндшуносларининг⁹ турли тадқиқотларида Чиннаппа Бҳарати ижоди хусусида ҳеч қандай маълумот берилмаган. В. Макаренко томонидан тайёрланган ҳинд адибларининг рус тилидаги таржималаридан иборат бўлган тўплами¹⁰, В. Макаренконинг “Вопросы становления и развития романа в литературах Тамилнада и Кералы”¹¹ номли мақоласи ҳам ўрганилганда Чиннаппа Бҳарати ижоди хусусида ҳеч қандай фикр юритилмаганлиги аниқланди.

Ўзбек ҳиндшуносларидан Т. Ходжаева ва У. Муҳибоваларнинг¹² Ҳиндистон адабиётига оид дарслик ва ўқув қўлланмаларида ҳам тамил адабиётига оид маълумотлар берилмаган. Ўзбек ҳиндшунослигида тамил адабиёти ҳали очилмаган қўриқ бўлиб, бугунги кунда тамил романчилиги масаласи Чиннаппа Бҳарати ижоди мисолида илк бор ўрганилмоқда.

¹Т.Р. Meenakshisundaran. A history of tamil literature. Madras. 1965; पूर्ण सोमसुन्दरम. तमिल और उसका साहित्य. नई दिल्ली. 1985

² सन्वेद.चिन्मया भारती. वर्ग के जुझारू साहित्यकार. नयी दिल्ली. अप्रैल, 2009 (Санвед.Чиннаппа Бҳарати. «Халқ дарди билан ёнаётган адиб» Янги Дехли, апрель 2009, ҳиндий тилида);

Чиннаппа Бҳарати ижодига бағишланган «Қизил маржон гуллар подшоҳи» номли тўплам. Тамилнаду тараққийпарвар ёзувчилар академияси, Намаккал, 2 май. 2010 й. (тамил ва инглиз тилларида);

The all India seminar on the literary works of K.Chinnappa Bharathi at Namakkal on 19-20 th July 2008, (тамил ва инглиз тилларида)

³ Chinnappa Bharathi's novels. A critical study. Chennai, 1996 (“Чиннаппа Бҳаратининг романлари. Танқидий ёндашув” 1996 й., Мадрас, инглиз тилида)

⁴ Geeta Padmakar Kangod. “The tribal world of Bharathi & Karanth” DVS college of Arts & science. Shimoga,Karnataka, February 2006y. (инглиз тилида)

⁵ Dr.C.S.Nanjundaiah. “Writer & commitment: A study of the fiction of Ngugi Wa Thiong’o & K.Chinnappa Bharathi”, Kuvempu University, Karnataka, April, 2009y. (инглиз тилида)

⁶ C.S.Nanjundaiah “Chinnappa Bharathi & Ngugi Wa Thiong’o” An introduction. Namakkal, Tamilnadu (инглиз тилида)

⁷ Л. В. Бычихина, А.М. Дубянский. «Тамильская литература». Москва, 1987 г., (стр.201, 204)

⁸ Литература стран зарубежного Востока 70–х годов. Москва, 1982 г.

⁹ Н.Краснодембская, С. Рудин, В. Макаренко, Е.Челышев, Ю. Глазова, И.Яжлева, В.Фурник ва бошқалар

¹⁰ Современная индийская новелла. Москва,1976 г.

¹¹ Проблемы индийского романа. Москва, 1974 г.

¹²Т.Ходжаева. Учебное пособие по новой и новейшей литературе народов Индии. Ташкент, 1999 г.;

Т.Ходжаева, У.Муҳибова, Ҳиндистон адабиёти. Тошкент, 2020.

Юқорида келтирилган маълумотлар шуни кўрсатадики, рус ва ўзбек шарқшунос олимлари томонидан XX аср тамил насрининг етук вакили Чиннаппа Бҳарати ижоди бўйича йирик тадқиқот ишлари олиб борилмаган, ўз тадқиқотларида Чиннаппа Бҳарати ижоди юзасидан умумий фикрларни билдириш билан чекланганлар.

Чиннаппа Бҳаратининг Ҳиндистонда ўрганилишини таҳлил қилганимизда семинар материалларидан ўрин олган моҳир таржимон, тамил ва ҳиндий адабиёти билимдони Н.Баласубраманьям¹нинг “Йирик тараққийпарвар адиблар” мақоласида Чиннаппа Бҳаратининг буюк ёзувчи Яшпал билан таққослайди ва қуйидаги сўзлар келтирилади: “*Чиннаппа Бҳарати билан тенглаша оладиган адиб йўқми? деган савол туғилиши табиий. Узоқ изланишларимиздан сўнг, ҳинд адабиётининг кўзга кўринган намоёндаси Камлешвардан сўрадик. Камлешвар Чиннаппа Бҳаратининг “Павлаий” романига тақриз ёзар экан, тақризининг аввалида қуйидаги жумлани келтиради: “Чиннаппа Бҳаратининг Ҳиндистон қишлоқлари, оғир меҳнатдан қочмайдиган деҳқонлар ва қора ишчилар ҳаёти тасвирланган ҳикоялари реал ҳаёт билан шунчалик яқинки, бундай тасвирларни фақат Премчанд ва Яшпал ижодидагина кўрганман”*”² – деб ёзади. Яшпал ва Чиннаппа Бҳарати ижодини таққослайдиган бўлсак, улар ижодидаги тафовут 25 йил, бу эса улар ижодини таққослаш имкониятини беради.

Муштараклик: Яшпал ва Чиннаппа Бҳарати ижодига назар ташланса, жуда кўп ўхшаш фикрлар, иқтидор ва яратувчанликка интилиш ғоялари мавжуд. Ҳар иккала адибнинг фикрича, фақат тартибли жамият вужудга келсагина, биз табақасиз, мажбурий меҳнатларсиз, эркин, қонун, ҳуқуқ устувор бўлган давлатни кура олиш мумкин.

Тафовут: Чиннаппа Бҳарати мактаб давриданок сиёсатга қизиққан, сиёсатни жиддий ўрганган, партияга аъзо бўлиб, ўз меҳнат фаолиятини оддий ишчи сифатида бошлаган, кейинчалик эса ишчилар касаба уюшмаси раиси этиб тайинланган. У ўзининг шахсий ҳаёти ҳақида ўз ҳикоя ва новеллаларида кўп ёзади. Яшпал ҳам сиёсатга бефарқ бўлмасада, етарлича билимга эга бўлишига қарамай партия аъзоси бўлмаган. Юқоридаги фикрлардан келиб чиққан ҳолда иккала адибни халқпарвар, адолат учун курашчи адиблар, деб баҳолаш мумкин.

Чиннаппа Бҳарати ижодини бошлаган XX асрнинг иккинчи ярми кўпгина адиблар учун синов даври бўлди. Уларнинг кўпчилиги очикдан - очик энди санъат равнақи учун эмас, балки жамият равнақи учун ижод қилишларини билдирган эдилар. Чинаппа Бҳарти Варадаражан³ асарларидан илҳом олган. Чиннаппа Бҳарати унинг мавзуларига монанд қалам тебратган ва тамил адабиётида энг машҳур ва муҳим из қолдирган адиблардан биридир. Унинг асарлари мазлум ва эзилган табақани шафқатсиз инсонларга қарши курашга чорлайди. Чиннаппа Бҳаратининг ҳар бир асаридаги танкидий руҳ уни забардаст реалист ёзувчига айлантирди. У халқ тилида ижод қилган ва шунинг учун унинг ҳар бир асари тамил адабиётида ўзига хос мавқега эга. Чиннаппа Бҳарати асарларининг бош қаҳрамони – қора ишчи бўлиб, асосий сюжетини эзилган халқнинг ҳаёти ташкил этади. У асарларида ҳукмрон синфлар – катта амалдорлар, ўрмон эгалари, бойларни ҳам тасвирлайди, бироқ уларни ўз қалбларини сотган хоинлар сифатида тасвирлайди ва бу ҳолатни қулчиликдан-да хавфли

¹ Н.Баласубраманьям – Чиннаппа Бҳарати асарларини таржима қилувчи махсус гуруҳ вакили, моҳир таржимон, Жанубий Ҳиндистон халқлари адабиёти билимдони

² Л.В. Бычихина. Современный реалистический роман тамилнаду (Южная Индия): умирение социального звучание. Сб: “Литература стран зарубежного Востока 70-х годов” Москва, 1982, стр.90

³ Варадаражан(1912-1974) –тамилнадулик олим, адиб, академик.

ҳолат, деб баҳолайди. Ҳукмрон синф меҳр-оқибат, раҳмдиллик каби инсоний сифатларни йўқотган ҳолда тасвирланади. Унинг асарларида йўқчилик ва бойлик ўртасидаги қарама-қаршиликлар тасвирланади.

Чиннаппа Бҳарати ўз замондошлари орасида бадиий ижодда ўз услубига эга бўлган ёзувчи сифатида ажралиб туради. Ёзувчи асарининг сюжетлари реал воқеликка асосланган. Жумладан, “Иттифок” романини ёзиш учун Чиннаппа Бҳарати Колли тепалигида яшовчи қабилалар билан бирга бир чодирда яшаб, уларнинг оғир ҳаёти ва уларга нисбатан қилинаётган адолатсиз зуғумларни ўз кўзи билан кўриб, кейин ушбу романини яратган. “Кончилар” романини дунёга келиши тарихи ноанъанавийдир. Чиннаппа Бҳаратининг Ғарбий Бенгалияга ташрифини эшитган кончилар уни ўзлари ишлаётган конга, оғир ва машаққатли меҳнатларини гувоҳи бўлишга таклиф этадилар. Чиннаппа Бҳарати улар билан кўмир конида ишлайди, бир чодир остида яшайди ва ўзининг машҳур “Кончилар” романини ёзади. Чиннаппа Бҳарати тамил романчилиги раўнақига қандай ҳисса қўшган деган савол туғилиши табиий. Ушбу саволга жавоб тариқасида Чиннаппа Бҳарати романларига атроф-лича тўхталиб ўтиш мақсадга мувофиқдир.

Чиннаппа Бҳаратининг илк романи “Чанқов” (“Даҳм”) 1976 йилда нашр этилган ва бу роман унга машҳурлик келтирди. Чиннаппа Бҳаратининг “Чанқов” романи замонавий цивилизация етиб бормаган қишлоқ ҳаёти, қашшоқ оиланинг ҳаёти ҳақидадир. Замоновий шаҳар ҳаётида, курашлар орасида чиникиб, ақлини таниган ёшлар ўз она қишлоғига қайтгач, қишлоқ ҳаётига кўника олмай яна шаҳарга қайтишлари тасвирланади. Бу роман эксплуатациянинг яна бошқа ўзига хос жиҳатларини очиб беради. У кастачилик ва синфий табақаланишни танқид қилади. Романда халқни тобора камбағалликка олиб боровчи ижтимоий сабаблар ҳам кўрсатиб ўтилади. Асарнинг марказида Мараппунинг оиласи ва бу оиланинг ижтимоий ночорлик туфайли паст-баланд ҳаёти ёритилади. Романнинг охириги қисмигача фақатгина ижтимоий ахлоқ, маданият, иерархик тизим ва ерга эғалик қилиш қабилар тасвирланган. Асарда Мардҳарининг қаттиқ меҳнати ва шунга яраша ҳаётга эришиш учун кураш жараёни тасвирланган. Бундан ташқари романдан маиший муаммолар, яъни қайнона ва келин ўртасидаги муносабатларнинг ёмонлашуви масаласи ҳам ўрин олган. Адиб бу романи орқали нафақат бирлашиш зарурлигини кўрсатади, балки ҳукумат қарорлари ва Конституциясида кўрсатилган қонуний ҳуқуқларга фақатгина эксплуататорларга қарши кураш орқали эришиш мумкинлигини ёритиб беради. Воқеалар ривожиди ҳукуматнинг тазйиқларига қарамасдан, ишчилар ва мазлумлар табақаси бирлашади ва ўз ҳуқуқлари учун курашадилар. Адибнинг бу асари ўз даврининг олий унвони - Е.М.С.Намбудрипат унвонига сазовар бўлган.

1985 йилда нашр этилган “Иттифок” (“Сангам”) романида ҳам худди шунга ўхшаш воқеалар тасвирланади. Унда ҳам асосан ишчиларнинг қора меҳнатлари ва раҳбарларнинг уларга нисбатан қуллардек муносабатлари яққол акс эттирилган.

Чиннаппа Бҳаратининг 1991 йилда чоп этилган “Шакар” (“Саркара”) романи икки қисмдан иборат. Унинг биринчи қисмида ер эгаси ва қарздор хусусида сўз боради. Роман Каруваян исмли деҳқон ва унинг оиласи, ер эгаси ва улар орасидаги зиддиятлар ҳақидадир. Мазкур қисм фожеа билан тугалланади. Бу фожеага айбдор деб жамият Каруваяннинг ўғли Вираннинг саёқ юришлари, деб топилади.

Романнинг иккинчи қисмида эса тушқунликка тушган, ўз қишлоғини тарк этган Вираннинг бошқа қишлоқдаги саргузаштлари, шакар корхонаси билан боғлиқ воқеалар тасвирланади. Воқеалар ривожиди Виран етук курашчи бўлиб етишади. Шу билан бирга у ишчилар ҳаракатининг

етақчиси Кандасамининг қизининг ошиғига айланади. Асарнинг асосий мазмунини Кандасамининг иттифоққа бошчилик қилиши, ишчилар ва иш берувчилар ўртасидаги зиддиятлар ташкил этади. Роман Виран Кандасамининг қизига уйланиши билан якунланади.

Романнинг яна бир аҳамиятли томони Кандасами ва унинг рафиқаси билан бўлган муносабатдир. Аёл ўз бошидан жуда кўп синовларни, оғир кунларни кечиради: эрининг қамалиши, намоёишларда яраланиши, раҳбарият билан бўлган зиддиятлар аёлни ақлий зўриқишига сабаб бўлади. Шунга қарамасдан аёл ўзида ҳаёт зарбаларига қарши курашиши учун куч топа олади ва оиладаги тинчлик ва хотиржамликка путур етмайди.

2005 йилда чоп этилган “Павлайи” романи Чиннаппа Бҳарати асарлари орасида алоҳида ажралиб туради. Унда адиб ўқувчи кўниккан ишчи ва деҳқонлар жамияти муаммоларидан севги оламига саёҳат қилади. Аммо, бу одатдаги севги қиссаси эмас эди. У феодаллик давридаги севги можаросини тасвирлашга ҳаракат қилади. Зеро, у даврда аёл кишининг ҳеч қандай ҳақ-ҳуқуқлари бўлмаган. Асар қаҳрамони Павлайи ўз севган йигитига турмушга чиқа олмайди. У бошқа одамга турмушга чиқади, аммо бахтли бўла олмайди. Собиқ севгилисининг бетоблигидан бохабар бўлган Павлайи ўзининг қонуний умр йўлдошини ташлаб кетади. Шундан сўнг унинг эри ҳеч қандай никоҳсиз, ноқонуний тарзда бир бева аёл билан оила куради. Бу оилага Танкамма исмли паст табақадан бўлган аёлни кириб келиши асарда икки синф – юқори ва қуйи табақа орасидаги зиддиятларнинг намоён бўлишига сабаб бўлади. Охир оқибатда иккала аёл ҳам жабрланади. Асар ўта ғайри оддий севги ғалабаси билан якунланади.

Муаллиф ўз асарида жамиятдаги тубан фикрлаш, инсон омилига зид бўлган қарашлар, синфлараро курашни бадиий асар воситалари билан маромига етказиб ифодалайди. Асар ноодатий, янги ҳикоя жанрига муносиб равишда якунланади, яъни асар қаҳрамонларининг кейинга ҳаёти очиқ қолдирилади.

XX асрнинг иккинчи ярми кўпгина адиблар учун синов даври бўлди, дейиш мумкин. Уларнинг кўпчилиги очиқдан очиқ энди адабиёт равнақи учун эмас, балки жамият равнақи учун ёзишларини эълон қилдилар. Чиннаппа Бҳарати ҳам шулар жумласига кирувчи ёзувчилардан. У ўз асарларида қишлоқ жойлардаги, кон-металлургиясида, ишлаб чиқариш соҳасидаги одамларнинг қандай қилиб шу пайтгача оғир меҳнатга чидаб келаётганликларини, шунингдек, мазлумларнинг ўзлари турли ташкилотлар тузиб, ўз ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилаётганликлари ҳақида қалам тебратган. Бу ўринда “Кончилар” романини таъкидлаш жоиздир.

2006 йилда Чиннаппа Бҳаратининг “Кончилар” (“Сурангам”) романи нашр этилади. Мазкур асарнинг ҳам дунёга келиш тарихи ноанъанавийдир. Чиннаппа Бҳаратининг Ғарбий Бенгалияга ташрифини эшитган кончилар уни ўзлари ишлаётган конга, оғир ва машаққатли меҳнатларини гувоҳи бўлишга таклиф этадилар. Чиннаппа Бҳарати узоқ ўйлаб ўтирмай рози бўлади ва улар билан кўмир қонида ишлайди, бир чодир остида яшайди ва ўзининг машҳур романини яратади. Ушбу романда кўмир қони ишчиларининг ачинарли ҳаётлари реал тасвирланган. Ўша даврда ишчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қиладиган ҳеч қандай ташкилот йўқ эди. Роман конда 300 кишининг ўлимига сабаб бўлган мудҳиш воқеа билан якунланади.

Юқорида зикр этилган мисоллардан кўриниб турибдики, Чиннаппа Бҳарати эшитганларини, куруқ рақамларни қоғозга туширадиган ёзувчи бўлмаган. У барча воқеа-ҳодисаларни ўз ўлчови билан чамалаган, уларга туб аҳолининг кўзи билан қарашга, ёндашишига ҳаракат қилган ва асарларида жамиятдаги курашни моҳирона тасвирлаган.

Таниқли адабиётшунос олим, тамил адабиётининг билимдони С.Сентхилнатҳан Чиннаппа Бҳарати ижодига қуйидагича таъриф беради: “Чиннаппа Бҳарати тамил адабиёти-

нинг энг кўзга кўринган адибларидан биридир. Унинг замонавий тамил адабиётининг роман жанрига қўшган ҳиссаси беқиёсдир. Унинг муваффақиятли ижодига, аввало, унинг меҳнаткашлиги ва фидоийлиги сабаб бўлган. У ўз асарини бошлашдан аввал яратмоқчи бўлган образларини ҳаётда ўрганиб, уларнинг ҳаёт тарзи ва урф-одатлари билан яқиндан танишган. У асарда очиб бермоқчи бўлган одамлар билан бирга яшаган, улар билан ўз тажрибаларини ўртоқлашган, шунингдек, ўша қишлоқ аҳолисининг яшаши шароитлари билан яқиндан танишган. У ҳеч қачон ўзи кўрмаган ва яшамаган ҳаёт ҳақида бўрттириб ёзмаган. Унинг фикрича, ҳеч нарса зойибдан пайдо бўлмайди, барчаси тажриба давомида орттирилади».¹ Чинаппа Бхарати фаолиятини яхши ўрганган Д.Селвараж адибга шундай баҳо беради: “Мен Чинаппа Бхаратини нафақат иқтидорли ёзувчи, талабчан, суҳбатдошини янада чуқурроқ билишга интилувчан, қаҳрамонини ҳар томонлама ўрганувчи ёзувчи сифатида биламан, балки у ўз даврининг нафақат атоқли ёзувчиси, балки уста ташилотчи ва ҳақиқат учун курашчиси ҳамдир. Мана шу баҳо унга берилган холис баҳодир.”²

Хулоса ўрнида шуни айтиш лозимки, тамил адабиётининг йирик намояндаси Чинаппа Бхарати асарлари ўзининг мавзуларга бойлиги, ёритилган ижтимоий муаммолар ва уларга қарши кескин қалам тебратгани билан бошқа ижодкорлардан яққол ажралиб туради. Чинаппа Бхарати ижоди серқирра, у жуда кўп шеърлар, ҳикоялар, эссе ва романлар ёзган. Аммо, унинг ҳақиқий қобилияти, ижоди унинг романларида яққол кўзга ташланади. Чунки, унинг асарларида ҳинд жамияти учун жуда долзарб бўлган тенгсизлик масаласига, адолатсизликка қарши курашга чорлаш, уларга қарши курашиш жуда баланд овозда жаранглайди.

НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП ФОРМИРОВАНИЯ СОВРЕМЕННОГО НОВЕЛЛИСТИКИ В САУДОВСКОЙ ПРОЗЕ

САИДОВА НАРГИЗА
преподаватель, ТГУВ

Аннотация. Данная статья посвящена начальному этапу формирования современного жанра новеллистики в саудовской прозе.

Первоначальный этап просветительства на Аравийском полуострове пришёлся на начало XX века в 1910 – 1926 годы в период турецкого владычества, задолго до наступления эпохи «нефтяного бума», и связан с появлением первых печатных изданий на территории самой крупной и развитой провинции Османской империи Хиджазе.

Повсеместное распространение просветительских идей началось в 1926 году с приходом к власти основателя государства Саудовской Аравии Абд ал-Азиза ибн Абд ар-Рахмана ибн Сауда, и продолжалось вплоть до шестидесятых годов XX века. Годы правления ибн Сауда, явились основным катализатором вяло текущих процессов Просветительства на Аравийском полуострове, и дали мощный толчок развитию саудовского общества.

¹ The all India seminar on the literary works of K.Chinappa Bharathi at Namakkal on 19-20 th July 2008, p. 99

² Ўша асар, 101-бет